

Stěžejní myšlenky mysterijního umění

Atwoodová Sophia-Imme

Všechno, co se v umění tvoří, slouží vesmírnému plánu, neboť zde bylo tvořivě činné láskyplné lidské vědomí.

Avšak chce-li člověk vědomě sloužit uměleckým směrům, které se orientují podle plánu dobrých duchovních bytostí, musí se přihlásit k věčným normám pravdy, krásy a dobra. To znamená, že tyto zákony důkladně studuje a je ochoten podle nich konat a uskutečňovat je.

Rudolf Steiner založil umělecký směr, který nese zvláštní odpovědnost. Postavil pro nás na jeviště dřevěné sousoší s Kristem, Luciferem a Ahrimanem (i když dnes je z důvodu ochrany umístěno v jiném prostoru). Z toho plyne, že jsme s tímto uměním převzali specifický mysterijní úkol.

Co vyplývá ze skutečnosti, že Rudolf Steiner toto dřevěné sousoší postavil na jeviště mysterijních dramát? Znamená to, že jsme povoláni rozvíjet své rozlišovací síly.

Uvědomme si, že celé univerzum sestává ze tří základních bytostných sil, Boha, Lucifera a Ahrimana, a nesčetných směsí jejich působnosti. Proto neexistuje nic „neutrálního“, „objektivního“ či „absolutního“, co by bylo mimo tyto síly. Je například velkým omylem, domnívá-li se někdo, že přírodní věda je „objektivní“, to znamená, že stojí mimo morální odpovědnost. Totéž platí pro umění. Nelze vytvořit nic uměleckého, co by z hlediska obsahu i formy nějakým způsobem nesestávalo z těchto tří základních sil. Umění nestojí „mimo“ morálku a etiku.

Nyní bych chtěla charakterizovat, jak lze v současnosti chápat uměleckou tvorbu. Pro většinu umělců jako předpoklady platí: ateismus, odcizení se Kristu, materialismus, popírání reálného duchovního světa a především popírání reálných uměleckých kritérií a měřítek.

Tvoří *nevědomé* a vycházejí při tom z — často i nižšího — astrálního těla, mnohdy na základě suše střízlivé činnosti duše rozumové a zřídka z pročištěného postoje duše pociťující, *bez vědomých rozlišujících sil*.

Samozřejmě jsou i umělci, kteří jsou nesení náboženskými nebo jinými esoterními souvislostmi.

Od anthroposofického umělce očekáváme, že pracuje z duše vědomé, což mu dává možnost přípravně vytvářet manasické, buddhické a átmanické substance. To není řečeno s jakoukoli domýšlivostí, pouze jsem charakterizovala skutečnost, že u anthroposofického umění musí jít o zcela jiný úkol a cíl. Jde tu o velmi obtížný úkol rozvinout umění vzešlé z mysterijního impulsu. Tento mysterijní impuls není ani zastaralý ani moderní, nýbrž ze své podstaty nadčasový.

Z toho vyplývá, že pro toto umění není přiměřené, aby prostě napodobovalo umělecké směry příslušné současnosti.'

V tomto směru poznáváme velký Luciferův útok na lidské myšlení, kterým chce za každou cenu zastřít lidské rozlišovací síly tím, že mu vnukne myšlenku: Existuje „objektivní“ věda a „naprostá svoboda“ v umění, což člověka zbavuje povinnosti uznávat morálně-etické zákony světa. Ve vědě to vede ke zločinům vůči Božím tvorům a v umění ke svévoli, anarchii a chaosu.

Ze studia Steinerova dřevěného sousoší vyplývá, že z oněch tří základních sil vychází působení, které lze zřetelně rozlišovat i v umění. Dobré mysterijní školy odpradáva vyzařovaly „hodnotová měřítká“ neboli „věčné normy“ a rozlišovací síly a ovlivňovaly tak vývoj umění.

Na několika markantních příkladech bych chtěla podat charakteristiku těchto základních bytostných sil. Tyto síly existují, jak bylo řečeno, v nesčetných směsích. Proto se na následující přehled nelze dívat strnule, nýbrž jako na cvičení sloužící ke školení rozlišovacích sil.

15

<i>Lucifer</i>	<i>Kristus</i>	<i>Ahriman</i>
nepravdelnost	rovnoměrnost	rozdobená měřítká
disharmonické proporce	harmonické proporce	stísněné, zlověstné proporce
šikmost	symetrie: kruhá dvojstranná Q)	chaotické utváření
nevyváženost	vyváženost	tíživost
neklid, hektičnost	klid	nečinnost, malátnost
dutost	harmonie mezi přímostí a oblostí	ostré hroty a hrany
přílišná zdobnost, přeplněnost, propletenost části postav	prostá velikost	svrašťelost a tupost
	dokonalá postava	rozkouskované, rozervané, roztráštěné postavy
barvy	světlo	temnota
vtíravé, ostré, křiklavé barvy	mírné, světlé barvy	tmavé, matné, tvrdé barvy
rozplizlost	jasnost, čistota	převaha strnulých forem
náhlé, ostré přechody	organické přechody a metamorfózy	bez přechodů, tvrdě vedle sebe
kaleidoskopické kombinace, asociace	živý, éterný tok	trhavé pohyby, šokující začátky a zlomy
disonance	harmonie	hrubá, tvrdá, bezohledná existence vedle sebe
velké napětí	uvolnění	ochromenost
zveličování	spočívání v sobě	odtažitě uzavření se
dráždivý, řinčivý, bzučivý zvuk	mírné, uklidňující, libé znění	tvrdý, chladný úder

Často ovšem slyšíme, jak umělci říkají: „V umění však přece nelze ztvárňovat jen to dobré, krásné a harmonické. Vždyt zlo a ošklivost také existují! Takový je prostě život.“

Na tuto otázku nám Rudolf Steiner dává jednoznačnou odpověď v dřevěném sousoší a v mysterijních dramatech:

Dobré bytosti podporovat v rozvoji, jejich odpůrce charakterizovat!

Takové odpradávná bylo motto mysterijního umění. Divák či obecenstvo musí *poznat*, o jaké bytosti se jedná! V opačném případě působí vskrytu.

Do anthroposofického umění v podstatě nesmí být vpuštěna žádná luciferská ani ahrimanská bytost, aniž by předložila „průkaz totožnosti“.